

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ПУЛЮЯ

МЕРВА ЛЮБА МИХАЙЛІВНА

ОСОБЛИВОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА ТА ЇХ ВПЛИВ
НА ОРГАНІЗАЦІЮ ОБЛІКУ І АУДИТУ (НА ПРИКЛАДІ ФЕРМЕРСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО
«МАРЯН-М»)

Спеціальність 071 – Облік і оподаткування

АВТОРЕФЕРАТ
на здобуття освітнього рівня «магістр»

ТЕРНОПІЛЬ – 2019

Дипломною роботою за ОР «Магістр» є рукопис.

**Робота виконана на кафедрі бухгалтерського обліку та аудиту
Тернопільського національного технічного університету імені Івана
Пулюя**

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент

Кіляр Олександра Романівна,

Тернопільський національний технічний університет
імені Івана Пулюя

Рецензент: кандидат технічних наук, доцент

Дмитрів Дмитро Володимирович

Тернопільський національний технічний університет імені
Івана Пулюя

**Завідувач кафедри бухгалтерського обліку та аудиту, кандидат
економічних наук, доцент Білоус О.С.**

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сільське господарство — одна з основних галузей матеріального виробництва. На його долю припадає шоста частина валового суспільного продукту і майже стільки ж національного доходу України. Сільське господарство складається з ряду галузей (рослинництва, тваринництва, переробних виробництв та ін.), які виробляють різноманітну продукцію і продукцію власної переробки. Тому бухгалтерський облік повинен бути побудований таким чином, щоб затрати обліковувалися за галузями господарства, а в середині них — за культурами, групами культур, видами (групами) тварин, промисловими та іншими виробництвами.

Значний внесок у дослідження розвитку галузі та специфіки облікових процесів у даній галузі зроблено у працях таких відомих вчених: В. Андрійчука, В. Амбросова, В. Алексійчука, М. Білик, О. Гудзь, Н. Гура, Й. Даньків, М. Дем'яненка, І. Кириленка, С. Колотухи, П. Лайка, В. Ластовецький, Ю. Лупенка, М. Маліка, В. Месель-Веселяка, А. Мороза, П. Саблука, Є. Свідерський, П. Стельмашука, О. Терещенка, Б. Пасхавера, В. Федосова, А. Чухна, А. Чупіса та інших науковців.

Метою дослідження є вивчення теоретичних, організаційних, методичних та практичних аспектів обліку, аналізу й аудиту на підприємствах, що працюють в галузі сільського господарства

Для досягнення поставленої мети в роботі визначено такі завдання:

- розкрити теоретичні аспекти діяльності підприємств АПК України;
- визначити особливості сільськогосподарського виробництва, які впливають на побудову облікового процесу;
- дослідити особливості обліку активів та продукції на сільськогосподарських підприємствах;
- узагальнити процеси калькулювання собівартості продукції сільськогосподарського виробництва;
- визначити напрями аналізу виробничо-господарської діяльності підприємств, що працюють в агропромисловій сфері;
- провести аналіз динаміки та структури майна досліджуваного фермерського господарства і дати його оцінку;
- шляхом аналітичних розрахунків провести оцінку ефективності фінансово-господарської діяльності господарства;
- дослідити стан охорони праці та готовність до безпеки в надзвичайних ситуаціях в господарстві.

Об'єктом дослідження є теоретичні, організаційні та методичні аспекти обліку, аналізу та аудиту на фермерському господарстві «Марян-М».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних питань бухгалтерського обліку, аналізу та аудиту в сільськогосподарських підприємствах.

Методи дослідження. При дослідженні теоретичних аспектів бухгалтерського обліку, аналізу і аудиту застосовувалися методи індукції та

дедукції, за допомогою яких визначено вплив організаційних особливостей виробництва на організацію обліку і аудиту.

Методи спостереження, порівняння, групування, аналізу і синтезу використовувалися при розкритті сутності окремих понять.

Використання методів групування, порівняння, конкретизації, історичного та системного підходу дозволили визначити складові організації бухгалтерського обліку та фактори впливу на його побудову.

Інформаційною базою дослідження стали праці вітчизняних і зарубіжних вчених, нормативні документи України з бухгалтерського обліку, матеріали науково-практичних конференцій, довідково-інформаційні видання, звітність фермерського господарства «Марян-М».

Практичне значення проведеного в дипломній роботі дослідження полягає в узагальненні теоретичних, організаційних, практичних та методичних аспектів обліку, аналізу і аудиту на сільськогосподарських підприємствах.

Структура та обсяг роботи. Робота складається із вступу, шести розділів, висновків, бібліографії та додатків. Загальний обсяг роботи становить 86 сторінок друкованого тексту. Список використаних джерел налічує 85 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** подано загальну характеристику роботи: стан розробки обраної теми та актуальність роботи, мету й завдання дослідження, об'єкт і предмет, описано практичну значимість отриманих результатів.

У **першому розділі «Теоретичні аспекти діяльності АПК України та їх правове забезпечення»** автором узагальнено особливості діяльності підприємств аграрної сфери та їх вплив на побудову системи обліку. Досліджено правове забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств та їх державна підтримка.

У **другому розділі «Організація та методика обліку на підприємствах аграрної сфери»** розкрито питання побудови облікового процесу на сільськогосподарському виробництві. Вивчено особливості обліку продукції сільського господарства та особливості обліку витрат та калькулювання собівартості продукції сільськогосподарського виробництва

У **третьому розділі «Організація аналізу та аудит на підприємствах сільськогосподарської галузі»** висвітлено організаційні процедури, що забезпечують здійснення аналітичного процесу, а також особливості аудиту на підприємствах сільського господарства

У **четвертому розділі «Аналіз стану та структури майна фермерського господарства «Марян-М»»** проаналізовано динаміку та структуру майна підприємства та джерел його утворення.

У **п'ятому розділі «Оцінка ефективності фінансово-господарської діяльності фермерського господарства «Марян-М»»** автором проведено

оцінку ефективності діяльності підприємства шляхом визначення показників ділової активності підприємства та показників платоспроможності підприємства

У шостому розділі «Охорона праці та безпека в надзвичайних ситуаціях» розкрито стан охорони праці на підприємстві. Досліджено виконання заходів запобігання або зменшення ступеня ураження, своєчасне надання допомоги на об'єкті (цеху) галузі

ВИСНОВКИ

Щоб оцінити важливість галузі сільського господарства у роботі проаналізовано місце цієї галузі в економіці країни шляхом розгляду ряду показників, які наведені у державних статистичних спостереженнях. Одним з ключових показників є капітальні інвестиції держави у різні види економічної діяльності. Частка капітальних інвестицій у сільське господарство досить значна і за останнє десятиріччя зросла більше ніж у два рази з 6,1% до 14,3%.

Величина прямих інвестицій в сільське господарство має нестійку динаміку і характеризується як періодами росту таких інвестицій так і періодами їх зниження. Така ситуація пов'язана з різноманітними причинами такими як політична ситуація в країні, нестабільний інвестиційний клімат і т.д.

У галузі сільського господарства розроблені специфічні документи які, враховуючи специфіку виробництва продукції підприємствами сільського господарства та особливості діяльності цієї галузі в цілому, встановлюють для підприємств галузі форми документів та реєстрів обліку, коди на назви рахунків, перелік витрат для визначення собівартості, об'єкти витрат та калькуляції, тощо

Для отримання якісної облікової інформації користувачами усіх рівнів на усіх без винятку підприємствах, незалежно від галузі діяльності необхідна чітка організація облікового процесу. Саме облікова інформація здатна забезпечити інформаційні запити користувачів в найбільш повному обсязі. Процес організації обліку є невід'ємною частиною управлінського процесу на підприємстві та запорукою прийняття виважених управлінських рішень.

Не залежно від специфіки діяльності підприємства організація облікового процесу є стандартною. На першому етапі - проводиться первинне спостереження через вимірювання, сприйняття об'єкта та його фіксацію у первинному носії інформації - документі. Наступний етап - це реєстрація інформації, що надійшла з першого етапу. Отримані таким чином дані надходять далі на етап завершення облікових робіт, який полягає у підбитті підсумків і складанні балансу (підсумковий облік). Всі ці етапи у взаємодії і являють обліковий процес, який підлягає організації.

Заключний етап облікового процесу у сільськогосподарських підприємствах немає специфічних особливостей і реалізується відповідно до встановленого нормативно-правовими актами порядку. Звітність сільськогосподарських підприємств складається із стандартного набору форм, що передбачені П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності».

Якщо підприємство підпадає під критерії визначенні великих чи середніх підприємств то подає звітність відповідно до згаданого стандарту, якщо ж – під критерії визначення малого чи мікропідприємства, то звітність подається за правилами та набором форм, що передбачені П(С)БО 25 «Фінансовий звіт суб'єкта малого підприємництва».

Калькулювання, як один з елементів методу бухгалтерського обліку, використовується лише у тісному взаємозв'язку з іншими методами. Саме тому на процес калькулювання та визначення собівартості продукції має безпосередній вплив особливості галузі, в якій здійснює свою діяльність підприємство, особливості технологічних процесів, які застосовуються на конкретному підприємстві, вид діяльності підприємства (для галузі сільського господарства важливим є чи підприємство спеціалізується на рослинництві, чи на тваринництві).

В обліковій системі с/г підприємств зазначені особливості в основному впливають на облік витрат та визначення собівартості продукції. Це зумовило розробку галузевих документів, якими регламентуються правила групування та обліку витрат. Зокрема це загально використовуваний П(С)БО 16 та специфічні документи - Методичні рекомендації з бухгалтерського обліку біологічних активів №1315; Методичні рекомендації з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств №132.

Поняття, класифікація, групування та склад витрат, що використовуються для визначення собівартості продукції є стандартними. Специфічним є групування витрат за об'єктами та статтями, в залежності від об'єктів обліку.

Щодо специфічних особливосте обліку, то вони присутні при обліку загальновиробничих витрат. Дані особливості полягають в тому, що: загальновиробничі витрати сільськогосподарських підприємств не підлягають розподілу на замінні та постійні; розподіл витрат здійснюється відповідно до сум прямих витрат між об'єктами обліку витрат та галузями; облік цих витрат ведеться на окремому субрахунку до рах. 91.

Аналітичні процедури, що дають змогу оцінити фінансовий стан підприємства здійснюються у відповідності до загальноприйнятих методологічно визначених алгоритмів.

Оскільки фінансовий стан характеризується станом його майна та джерел утворення цього майна, то відповідно розпочинають такий аналіз з розрахунків, які дають змогу визначити стан майна підприємства в динаміці за досліджуваний період та структуру майна досліджуваного підприємства.

Джерелами інформації для проведення горизонтального та вертикального аналізу є перша форма фінансової звітності – баланс. Даний звіт розкриває усю необхідну інформацію, яка дасть змогу провести такого роду розрахунки.

За результатами розрахунків проведених у таблицях, можемо стверджувати, що на досліджуваному підприємстві за останні п'ять років невпинно відбувається нарощення його активів. За досліджуваний період підприємства двічі поповнювало склад основних засобів, це в основному купівля нової техніки для обробітку сільськогосподарських угідь. Щороку на

фермерському господарстві збільшуються обсяги оборотних активів. Це збільшення відбувається в основному за рахунок збільшення обсягів виробництва зернових культур, оскільки даний вид діяльності є пріоритетним для досліджуваного господарства. В цілому за досліджувані п'ять років фермерське господарство «Мар'ян М» у два з половиною рази наростило свої активи, що свідчить про позитивну роботу підприємства та його розвиток на довготривалу перспективу.

Проаналізувавши стан пасивів фермерського господарства можемо зробити наступні висновки. Джерела утворення майна, відповідно як і активи мають стійку тенденцію до зростання. Показником, який заслуговує особливої уваги є постійне зростання нерозподіленого прибутку господарства. За останніх п'ять років цей показник збільшився на 895 тис. грн. або у чотири рази. Активи фермерського господарства забезпечувались на протязі аналізованого періоду як власним капіталом так і залученням довгострокових позик. Для розвитку своїх потужностей фермерське господарство залучило кредитні ресурси банку. Однак як бачимо за результатами розрахунків, сума зобов'язань щороку суттєво зменшується, господарство розраховується за своїми зобов'язаннями ти самим підвищуючи свою фінансову стійкість..

Розраховані коефіцієнти оборотності активів в цілому та оборотності оборотних активів характеризують ефективність їх використання. Збільшення в динаміці обох цих коефіцієнтів є беззаперечно позитивним процесом і свідчить про те, що капітал підприємства, що видалений в активи використовується ефективно і активи особливо оборотні швидко перетворюються в грошові кошти. Швидкість цих процесів характеризується четвертим з розрахованих коефіцієнтів.

Щодо такого елемента активів як дебіторська заборгованість, варто зазначити, що її повна відсутність на протязі усього досліджуваного періоду свідчить про те, що фермерське господарство має надійних партнерів.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості за досліджувані п'ять років має стійку тенденцію до зростання, що свідчить про виконання господарством своїх зобов'язань. Якщо у 2014 році фінансові можливості господарства давали змогу повернути його борги за 241 день, то у 2018 році господарство може розрахуватися по наявних у нього боргах за 19 днів. Це свідчить про значне підвищення фінансових можливостей. Швидкість обертання власного капіталу характеризує збільшення або зменшення можливостей підприємства щодо отримання прибутків. Величина оборотності власного капіталу має стійку тенденцію до зростання, та свідчить про те що підприємство ефективно здійснює свою фінансово-господарську діяльність та має хороші перспективи подальшого розвитку.

Зростання коефіцієнта абсолютної ліквідності свідчить про те, що у фермерського господарства збільшується сума грошових активів та знижуються зобов'язання, що свідчить про хороші подальші перспективи функціонування господарства.

АНОТАЦІЯ

Мерва Л.М. Особливості сільськогосподарського виробництва та їх вплив на організацію обліку і аудиту (на прикладі Фермерське господарство «Марян-М»). – Рукопис.

Спеціальність 071 – Облік і оподаткування. – Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя. – Тернопіль, 2019

У роботі досліджено теоретичні аспекти діяльності АПК України. Узагальнено правове забезпечення діяльності сільськогосподарських підприємств та їх державна підтримка.

Автором розкрито організація та методика обліку на підприємствах аграрної сфери. Узагальнено особливості обліку продукції сільського господарства та калькулювання собівартості продукції сільськогосподарського виробництва.

Досліджено організацію аналізу та аудиту на підприємствах сільськогосподарської галузі. Шляхом аналітичних розрахунків, проведено оцінку ефективності фінансово-господарської діяльності фермерського господарства «МАРЯН М».

Розглянуто стан охорони праці на підприємстві та заходи, які необхідно проводити у випадку надзвичайних ситуацій.

Ключові слова: біологічні активи, сільськогосподарська продукція, облік, аналіз, аудит.

ANNOTATION

Merva L.M. Features of agricultural production and their influence on the organization of accounting and auditing (for example, Farm "Maryan-M"). - Manuscript.

Specialty 071 - Accounting and taxation. - Ternopil Ivan Puluj National Technical university - Ternopil, 2019

The theoretical aspects of the agricultural industry of Ukraine are investigated. Legal support for the activity of agricultural enterprises and their state support are generalized.

The author discloses the organization and methodology of accounting at agricultural enterprises. Features of accounting of agricultural production and costing of agricultural production are generalized.

The organization of analysis and audit at agricultural enterprises has been investigated. By means of analytical calculations, the efficiency of financial and economic activity of the "MARYAN M" farm was conducted.

The state of occupational safety at the enterprise and the measures to be taken in case of emergency are considered.

Key words: biological assets, agricultural products, accounting, analysis, audit.

